

Kolari Äkäslompolo

Lompolon ja Tunturitien risteysalueen asemakaavamuutoksen
arkeologinen inventointi 2026

Taneli Leinonen
Arttu Tokoi
Maanala Oy

Tutkimuksen perustiedot

Kohde: Asemakaavan laajennusalue Äkäslompolossa Kolarissa.

Tutkimuksen tyyppi: arkeologinen inventointi

Tavoite: selvittää onko alueella arkeologisia kohteita

Kenttätyöaika: 13.7.2026

Tutkijat: FM Taneli Leinonen & FM Arttu Tokoi, Maanala Oy

Tilaaaja: yksityinen tilaaja

Aiemmat arkeologiset inventoinnit: –

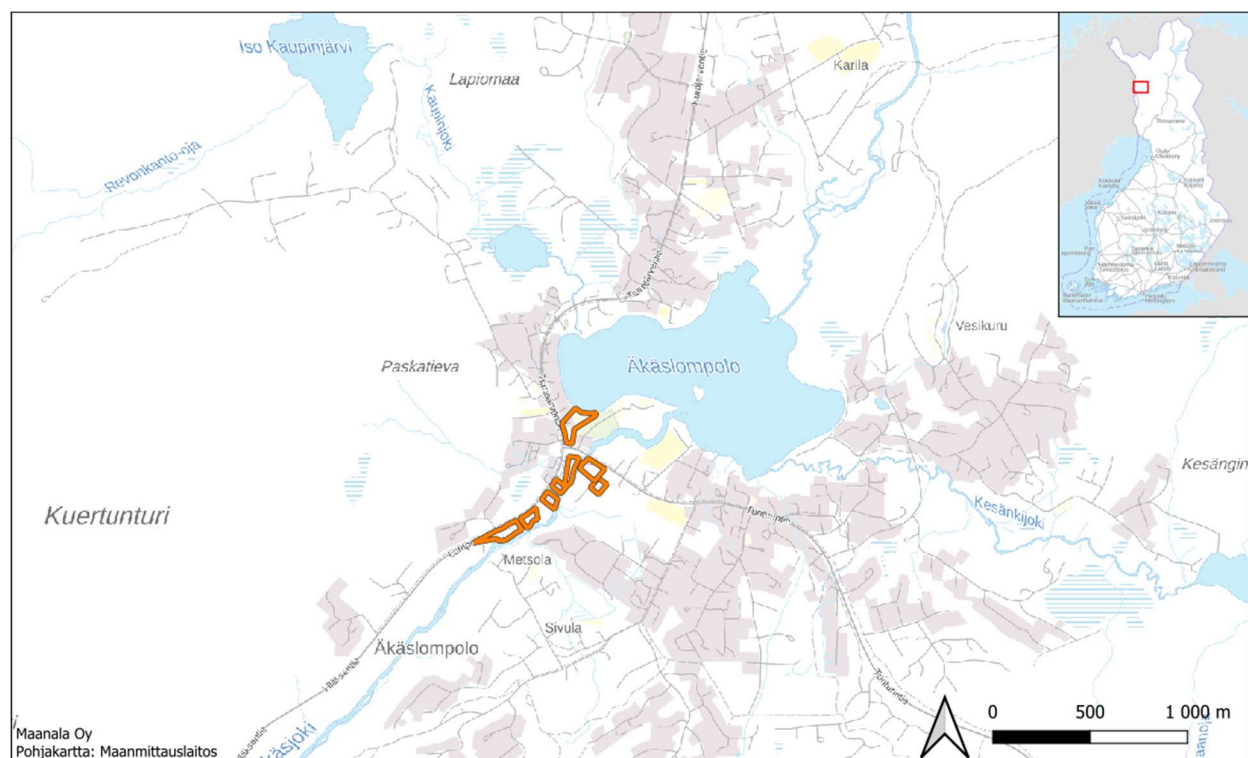
Alkuperäinen arkistoaineisto digitaalisine valokuvineen: Maanala Oy. Raporttikopiot pdf-muodossa: Museoviraston arkisto, alueellinen vastuumuseo ja työn tilaaja.

Raportin kuvat: Taneli Leinonen ja Arttu Tokoi

Raportin karttakoordinaatit: ETRS-TM35FIN (N 2000)

Talletetut esinelöydöt: –

Tulos: Suunnitelma-alueelta ei entuudestaan tunnettu arkeologisia kohteita, eikä inventoinnissa löydetty uusia.

Kuva 1. Tutkimusalueiden sijainti Äkäslompolon taajamassa.

Kansikuva: Hevoslaidunta inventointialueella Äkäslompolon rannassa.

1. Tausta ja tutkimustehtävä

Inventointi liittyy Lompolon ja Tunturitien asemakaavaajennukseen Äkäslompolossa Kolarissa. Alueella on seitsemän erillistä, pienekköä kohdealuetta, jotka ovat yhteensä kooltaan noin 5 ha.

Inventointi tilattiin Maanala Oy:ltä 18.5.2026. Maastotyön tekivät FM Taneli Leinonen ja FM Arttu Tokoi 13.7.2026.

2. Menetelmät ja käytetyt aineistot

Valmistelevina töinä käytiin läpi Maanmittauslaitoksen 5 p (5 pistettä neliömetrille) laserkeilausaineistoon pohjautuva korkeusmalli. Tästä ei havaittu arkeologisesti mielenkiintoisia anomalia. Lisäksi tarkistettiin vanhat kartta-aineistot, ja nämä asemoitiin nykykartalle. Alueen paikannimistö tarkistettiin Nimiampopalvelusta ja Nimiarkistosta.

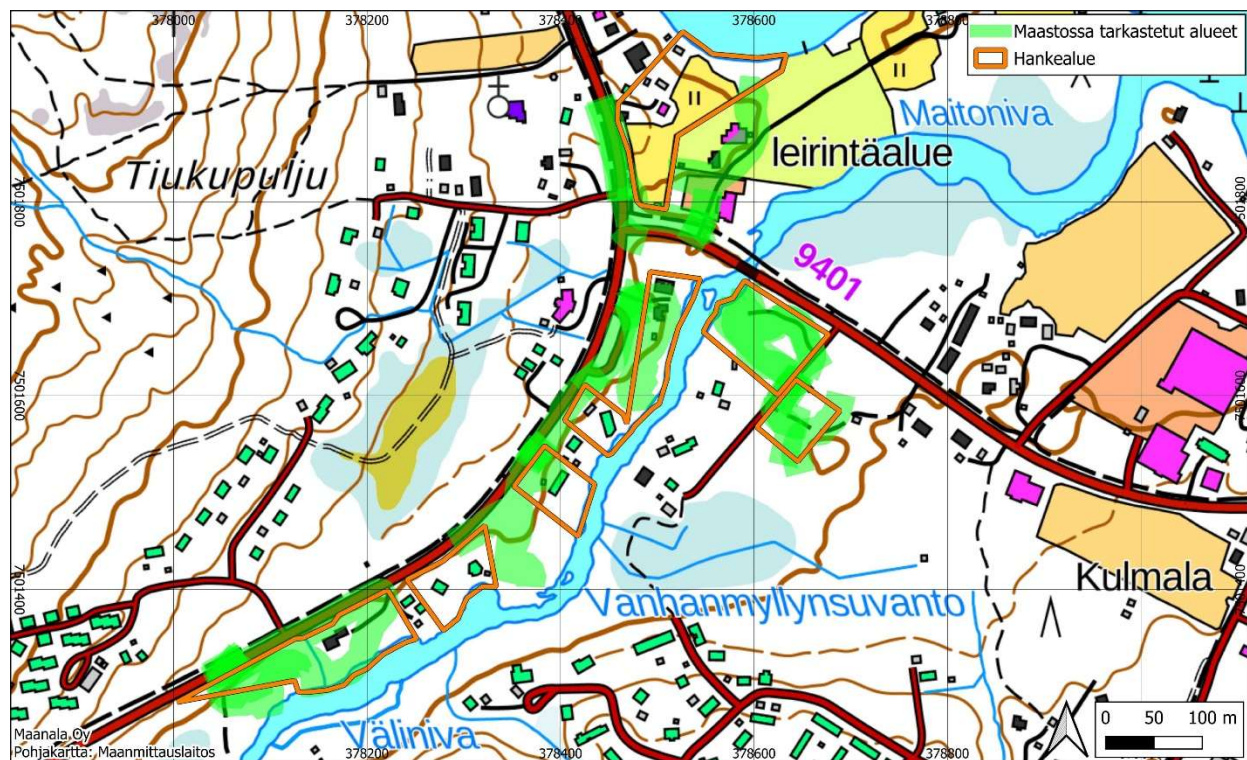
Maastotöissä noudatettiin vakiintuneita arkeologian kenttätömenetelmiä. Pääosin

keskityttiin silmänvaraiseen havainnointiin, sillä otollisia paikkoja esimerkiksi koekuopitukseen ei juuri ollut.

Dokumentointi tehtiin sanallisesti ja valokuvaamalla. Mittaukset tehtiin Garmin Montana 700 -satelliittipaikantimella. Sääolosuhteet olivat maastotöiden aikaan hyvät.

Kuva 2. Äkäsjokirantaa lounaisimmalla inventointialueella. Lännestä.

Kuva 3. Inventoitavat alueet ja maastossa tarkastetut alueet.

3. Historialliset kartat ja nimistö

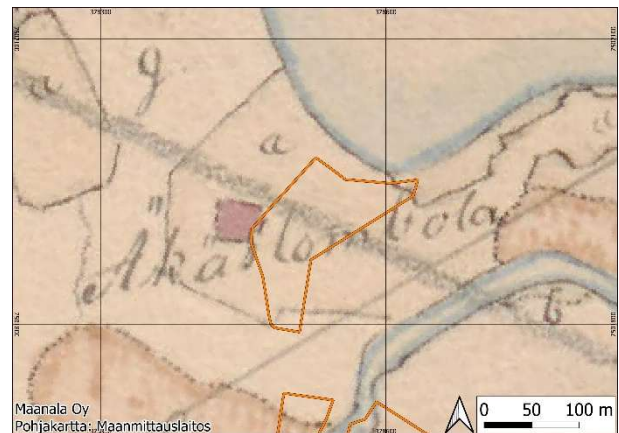
Isojakokartalla vuodelta 1839 (kuva 5) pohjoisimman inventoitavan alueen kohdalla on Äkäslompolon talon peltoja. Talotontti osuu asemoinnissa myös alueen länsilaidalle, mutta kartan asemointi ei ole tarkka. Pitäjänkartalla (1845) tontti on lähempänä nykyistä paikkaansa. Tiedoiltaan se vastaa edellistä ja on piirretty todennäköisesti isojakokartan pohjalta. Tästä etelään muilla inventointialueilla on tähän aikaan sijainnut saman talon metsämaita. Muita rakennuksia ei kartoilla vielä ole.

Ilmakuvassa vuodelta 1952 (kuva3) talon pää-rakennus näkyy maantien länsipuolella hankealueesta länteen. Nykyisin vain päärakennus on jäljellä. Ilmakuvasta nähdään, että myös inventointialueen itäpuolelle on tähän aikaan perustettu tilakeskus. Pohjoisimmalla inventointialueella näkyy ilmakuvassa joitain talousrakennuksia. Muilla alueilla rakennuskantaa ei näy.

Peruskartalla 1980 ja 1983 (2732 1; Äkäslompolo) kaikilla Äkäsjoen länsipuolisilla kohdealueilla on jo rakennuksia. Itäpuolen kahdella alueella rakennuksia ei ole.

Nimistöstä huomioitiin Vanhanmyllynkoski (NA: Knuutila 1967). Nimitietueen mukaan Äkäslompolon mylly on purettu puskutraktorrilla. Mylly lienee sijainnut inventointialueiden välissä joen mutkassa. Sitä ei ole merkitty vanhoille kartoille. Maastotarkastuksessa myllystä ei löydetty jälkiä.

Lisäksi sillan alapuolella sijaitsevan Maitonivan molemmiin puolin on ollut kesänavetta (NA: Knuutila 1967). Maanomistajan mukaan joen itäpuolinen kesänavetta on purettu aikanaan naapuritontin rakentamisen yhteydessä.

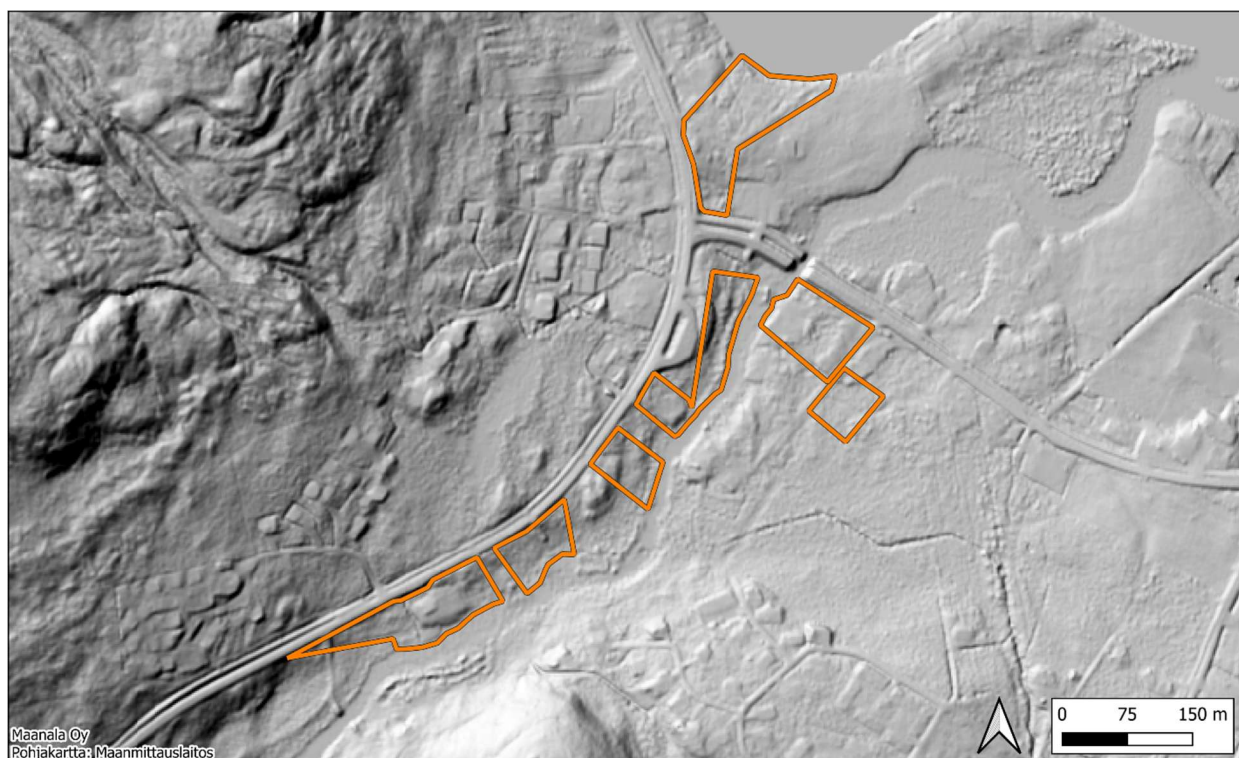
Kuva 4. Pitäjänkartan (1845) asemoinnissa Äkäslompolon talo jää juuri hankealueen länsipuolelle.

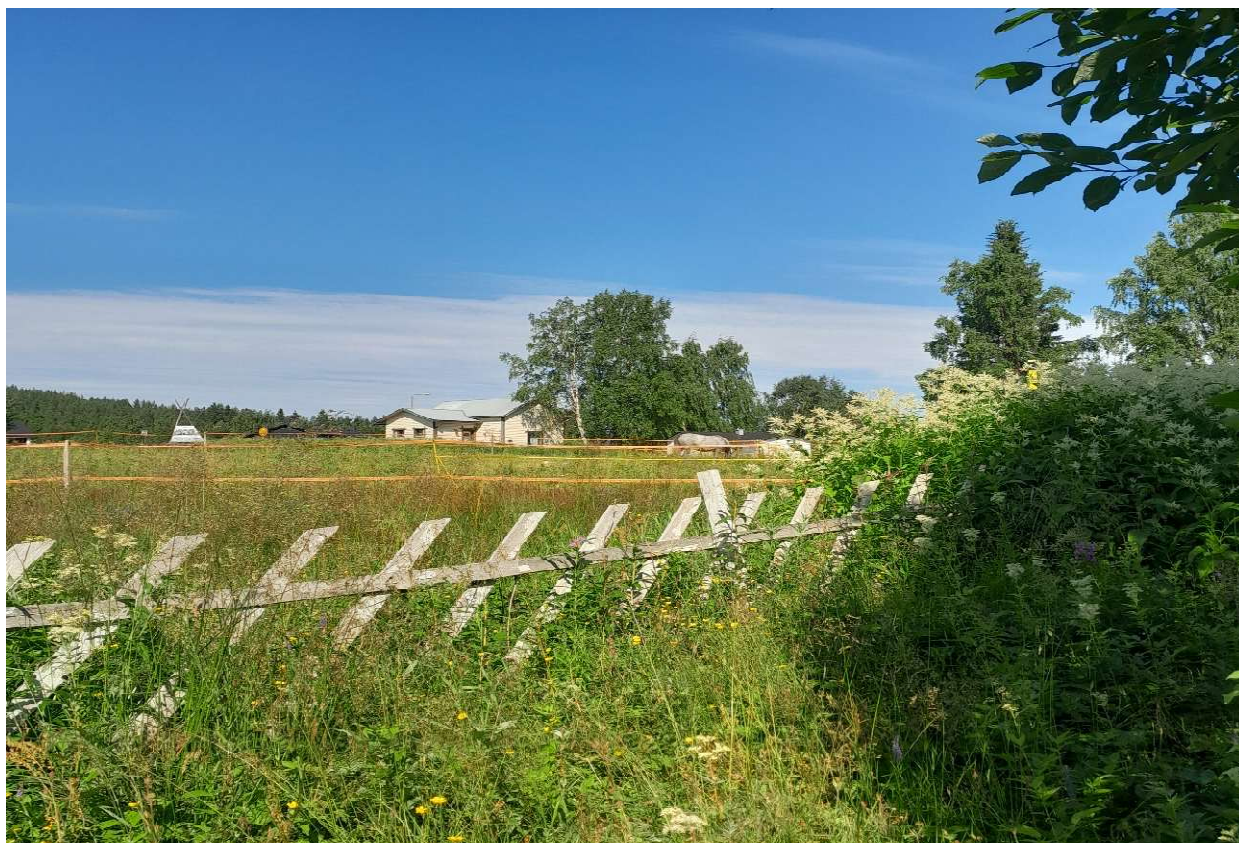
Kuva 5. Alueet isojakokartalla (Sandman 1839). Tilakeskus osuisi tämän asemoinnin mukaan alueelle.

Kuva 6. Vuoden 1952 ilmakuvasa näkyy Äkäslompolon talojen pelloja pohjoisessa ja siitä etelään yksi rakennettu tontti joen länsirannalla.

Kuva 7. Alueet rinnevarjostekartalla.

Kuva 8. Alueen pohjoisosassa inventointialueella ollutta hevoslaidunta. Idästä.

Kuva 9. Alueella Äkäsjokivarressa oleva myytävä tontti, josta on purettu vanhat rakennukset hiljattain. Etelästä.

3. Inventointihavainnot

Hankealueella on seitsemän erillistä palstaa, jotka sijoittuvat Äkäslompolon taajaman lounaisosaan, enimmäkseen Äkäsjoen varteen. Pohjoisin alue on Äkäslompolon järven lounaiskulmassa vanhoilla Äkäslompolon talon pelto- ja piha-alueilla. Neljä aluetta on tästä etelään ja lounaaseen pitkin Äkäsjoen länsirantaa ja Lompolontietä. Kaksi tonteista on Äkäsjoen itärannalla heti Tunturintien lounaispuolella. Korkeudeltaan alue on noin 220 m mpy.

Pohjoisin kohteista, järven ja Lompolontien välissä, on pelto ja piha-alue. Ympäristössä on asutusta ja tästä itään laaja leirintäalue. Pelto-alueet oli aidattu hevoshaaksi ja inventointihetkellä paikalla laidunsi useampia hevosia. Haka ulottui koko alueelle, eikä peltoja voitu siksi tarkastaa.

Etelään päin seuraava kohde on Tunturitien ja Lompolontien risteyksen eteläpuolella oleva joenrantakaistale. Alueen pohjoisosassa on vasta rakennettu, suuri omakotitalo piharakennuksineen. Heti talosta etelään on suurikokoinen, kellarimainen, keskeneräinen rakennus. Edelleen tästä etelään on rannassa kasa purkujätettä ja myytävästä tontista kertova kyltti. Alueen lounaispäässä on asuttu omakotitalo. Koko rantapenkan mitalta aluetta on tasoitettu koneellisesti nähtävästi purettuihin rakennukseen liittyvissä rakennustoissa, sillä penkassa näkyvä jyrkkäreunainen leikkaus oli jo sammaloitunut ja kasvoi puita. Lompolontien ja tonttialueen välissä on kapea kaistale muokkaamatonta jokipenkkaa. Siitä ei oja- ja tieleikkausten pintapoiminnassa saatu löytöjä. Lompolontien ja tonttialueen välissä olevaa harjannemaista rantamuodostelmaa on tasoitettu laajalti rakennettaessa Lompolontieltä eroavaa levähdysaluetta. Alue arvioitiin arkeologisen merkityksensä suhteen vähäiseksi johtuen maanmuokkauksista, rakennusten purkamisesta ja uudisrakentamisesta.

Seuraavalla tontilla oli saneerattavana oleva omakotitalo tai huvila. Myös tämä kohta tulkittiin rakentamisen takia muokatuksi ja merkitykseltään vähäiseksi. Myös seuraava tontti oli

Kuva 10. Tunturitien ja Lompolontien risteyksen eteläpuolinen, jo rakennettu tontti ja keskeneräinen piha-alue naapuritontilla. Päärakennus vasemmalla, kuvan ulkopuolella. Lännestä.

rakennettu ja siinä sijaitsi kaksi uudehkolta vaikuttavaa omakotitaloa. Viimeisen tontin lounaispää oli melko koskemattoman näköistä, mutta kosteapohjaista kuusivoittoista metsää. Tällä alueella sijaitsi sähkölinjan pohja. Tontin koillispuolella oli uusi omakotitalo. Äkäsjoen itäpuolella, lähinnä Tunturitietä oleva alue oli suurimmalta osin paikalle tuotua täyttömaata. Siitä kaakkoon tien toisella puolella oli pieni metsäisempi alue, jonka läpi kulki tieura, ja jonka pohjoisreunassa oli jonkinlainen lato.

Maastotöiden yhteydessä hankealue tarkastettiin säilyneiksi katsottujen kohtien osalta. Alueen arkeologinen potentiaali on pääosin vähäinen johtuen rakentamisesta ja maanmuokkauksesta. Merkkejä arkeologisista kohteista ei havaittu.

Vaalassa 30.7.2026

Taneli Leinonen
Arkeologi, FM
Maanala Oy

Kuva 11. Jokirantatontti joen itäpuolella. Koillisesta.

Kuva 13. Rantametsää alueen lounaisosassa. Idästä

Kuva 12. Keskeneräinen rakennus ja purkujätettä Äkäsjoen varrella. Oikealla tasoitettua jokipenkkaa. Etelästä.

Kuva 14. Tontit olivat pääosin jo rakennettuja. Länneästä.

5. Lähteet

Geologian tutkimuskeskuksen maaperäkartat 1:20 000/ 1:200 000. [gtdata.gtk.fi/maankamara/].

Maanmittauslaitoksen historiallisten ilmakuvien arkisto. [paikkatietoikkuna.fi].

Pitäjänskartta 1845. *Kolari 2732 01–02*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Sandman Z. 1839. *Karta öfver Äkäslombolo Krono Hemman N.18 i Jolare By af Öfver Torneå Socken Kemi Härad och Uleåborgs Län*. Kolari 402: 1, Maanmittauslaitoksen arkisto.

Topografinen kartta 1980. *2732 1 Äkäslombolo*. Maanmittaushallitus.

Topografinen kartta 1983. *2732 1 Äkäslombolo*. Maanmittaushallitus.